VOLT EGYSZER EGY MONARCHIA

A trianoni békediktátum története hét kötetben. Főszerkesztő: Gulyás László.
I. kötet: *Trianon Nagy Háború alatti előzményei, az Osztrák-Magyar Monarchia bukása*.
Egyesület Közép-Európa Kutatására, Szeged, 2019. 592 oldal, ár nélkül

Nagy vállalkozásba kezdett a Virtuális Intézet Közép-Európa Kutatására (VIKEK) hálózatának történész csapata: egy hét kötetből álló könyvsorozat keretei között dolgozzák fel a trianoni békediktátum történetét. Az első kötet a 99. évfordulón, azaz 2019. június 4-én jelent meg, idén további három (II–IV.), míg az 1921-es évben újabb két kötet (VI–VII.) fog megjelenni.

Az első kötet a trianoni békediktátum I. világháború alatti előzményeit mutatja be nagy részletességgel, 8 fejezetben, 592 oldalon. Az első fejezet az Osztrák-Magyar Monarchia háború előtti legfontosabb jellemzőit – etnikai struktúra és gazdasági élet – vázolja fel. Emellett a napjainkban oly divatos geopolitika is megjelenik: a szerzők elemzik az európai nagyhatalmak geopolitikai helyzetének alakulását a Nagy Háború kitörése előtti időszakban. A második fejezetben az olvasó megismerheti, hogy a hármas antant (Franciaország, Nagy-Britannia és Oroszország) és szövetségesei (Szerbia, Olaszország és Románia) milyen hadicélokkal vágtak neki a háborúnak, hogyan módosultak ezek az idő előre haladtával. A fejezet figyelmet fordít a háborúba 1917-ben belépő USA hadicéljaira is, azon előzetes főszerkesztői szándék jegyében, hogy a szerzők hívják fel az olvasók figyelmét arra, hogy 1918-20-ban történik meg először az európai történelemben, hogy a kontinens sorsát egy Európán kívüli hatalom céljai és érdekei befolyásolták. A harmadik fejezet a három nagy emigrációról – a cseh/szlovákról, a délszlávról és a lengyelről – ad széles körképet. A negyedik fejezet két nagy részből áll: az első rész bemutatja az összes olyan békekísérletet, amelyek az Osztrák-Magyar Monarchiához köthetők. A második rész pedig azokról a Monarchia-ellenes erőkről szól, melyek Nagy-Britanniában és Franciaországban azon dolgoztak, hogy a háború végén az antant feldarabolja a dualista államot. Ez Nagy-Britannia vonatkozásában a New Europe-kört, azaz Seton-Watsont és elvbarátait jelenti, Franciaország vonatkozásában pedig azon egyetemi embereket, újságírókat, politikusokat, illetve a különféle szabadkőműves szervezeteket, amelyek a Monarchia szétzúzását tűzték zászlajukra. A gyűjteményes kötet ötödik fejezete a Monarchia két uralkodó nemzete között feszülő konfliktust boncolgatja. Eközben három kérdéskört tárgyal: egyrészt rámutat arra, hogy a hadicélokat illetően komoly nézeteltérés alakult ki Bécs és Budapest között. Másrészt feltárja a Monarchia osztrák és magyar fele közötti gazdasági érdekellentéteket, melyek a háború előrehaladtával egyre jobban kiéleződtek. Harmadrészt megpróbál választ adni arra a régi vitakérdésre, hogy a nemzetiségi kérdés befolyásolta-e a Monarchia hadseregének a frontokon nyújtott teljesítményét. A hatodik fejezet széles panorámát ad arról, hogy a Monarchia 11 nemzete – a két uralkodó nemzet, az osztrák és a magyar kivételével – a Nagy Háború évei alatt milyen magatartást tanúsított a dualista állammal szemben. A fejezet két nagy egységből épül fel: az első részében elemzésre kerülnek a Magyar Királyság területén, illetve ahhoz szorosan kapcsolódó területeken (Horvátország, illetve Fiume) élő nemzetek, úgymint a románok, rutének, szerbek, szlovákok, továbbá a horvátok és az olaszok nemzetiségi mozgalmai a háború kitörésétől 1918 őszéig. A fejezet második felében az Osztrák Császárság területén élő nemzetiségek, úgymint a csehek, lengyelek, délszlávok, ukránok nemzetiségi mozgalmai kerültek górcső alá. A kötet hetedik fejezete bemutatja azt az 1918 tavaszán kezdődő folyamatot, melynek eredményeképpen 1918. június 3-án az antant vezetői végérvényesen a Monarchia feldarabolása mellett kötelezték el magukat. Ennek során a szerzők ismertetik azokat az eseményeket (1917. novemberi bolsevik puccs, breszt-litovszki béke, Clemenceau–Czernin-affér, spai egyezmény), melyekre reagálva az antant a Monarchia szét-

zúzása mellett döntött. Az utolsó, nyolcadik fejezet az Osztrák–Magyar Monarchia végóráit, pontosabban fennállása utolsó szűk másfél hónapjának történéseit beszéli el. Felhívja a figyelmet arra, hogy 1918 októberében Német-Ausztria lépett ki először a Monarchiából, és csak ezt követően került sor az alábbi eseménysorra: kikiáltották a csehszlovák (Prága, Turócszentmárton) és a horvát államot (Zágráb), Románia hozzáfogott területének jelentős bővítéséhez (Besszarábia, Bukovina), valamint újjászületett Lengyelország. Eközben Magyarországon lezajlott az őszirózsás forradalom. Mindezek eredményeképpen 1918. november 3-án Padovában Weber tábornok egy olyan állam nevében kötötte meg a fegyverszünetet, mely az aláírás pillanatában gyakorlatilag már nem létezett.

Ha ez egész kötetet értékeljük, akkor három erényét kell kiemelnünk. Elsőként megállapíthatjuk, hogy a könyvsorozat főszerkesztője, Gulyás László 31 ismert és elismert történészt, földrajzost nyert meg a közös munkának. A népes szerzőgárda közös jellemzője, hogy egy-egy szerző olyan rész(eke)t írt meg, amelynek hosszú idő óta kutatója. Tefner Zoltán közismert szakértője a lengyelkérdésnek, Tóth Imre az osztrák–magyar határ születésének, míg Kolontári Attila Oroszország történetének – és a sort még hosszan lehetne folytatni. Figyelemre méltó a szerzőgárda életkori összetétele is. A 40–50 éves szakmai múltat maguk mögött tudó emeritus professzorok (Majoros István, Jeszenszky Géza, Popély Gyula) mellett ott sorakoznak napjaink meghatározó professzorai (Gulyás László, Hajdú Zoltán, Kaposi Zoltán, Szávai Ferenc), őket követi az egy-egy kérdéskörben kiváló teljesítményt nyújtó középgeneráció (Gecse Géza, Heka László, Olasz Lajos, Vizi László Tamás, Sokcsevits Dénes), míg a sort a PhD-fokozatot éppen megszerzők (Hamerli Petra, Pelles Márton) vagy a jelenleg is azon dolgozó doktorandusz kollégák zárják. Ismereteink szerint ilyen nagy létszámú, magasan kvalifikált történész csapat a 20. századdal foglalkozó magyar történelemtudományban még nem dolgozott együtt.

Ráadásul a szerzők munkahelyeit áttekintve azt rögzíthetjük, hogy a főszerkesztő az ország összes olyan egyeteméről (Szeged, Corvinus, Kaposvár, KGRE, NKE, Pécs, Sopron, ELTE) és kutató műhelyéből (Bölcsészettudományi Kutatóközpont TTI, KRTK RKI, Magyarságkutató Intézet, Veritas, VIKEK) kért fel szerzőket, ahol 20. századi magyar és közép-európai történelemmel foglalkoznak. A kötet következő erénye, hogy angol és francia nyelven, továbbá az egykori Monarchia 11 nemzetének nyelvén készült hozzá az átlagosnál nagyobb terjedelmű rezümé. Ez lehetővé teszi, hogy a Monarchia történetével foglalkozó külföldi kollégák is betekintést nyerjenek a nálunk folyó munka dokumentációjába.

Végezetül a harmadik és egyben legfontosabb erény: **a kötet egy alaposan végiggondolt, majd szigorú következetességgel felépített logikai ív mentén, magas szinten foglalja össze a népes szerzőgárda tagjainak kutatási eredményeit**. Ennek eredményeképpen egy olyan szintézist vehet kezébe az olvasó, amely az Osztrák–Magyar Monarchia bukásáról teljes körképet ad.

Zeman Ferenc

www.vasarnap.hu

vasárnap.hu

Polkorrektség helyett

100% keresztténység

– ÚJSÁG, AMIT OLVASNI KELL!